

**BOSHLANG'ICH MAKTABDA INTEGRATSIYALASHGAN
TA'LIMDAN FOYDALANISH**

Umarova Dilafruz

*Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti "Boshlang'ich ta'lim nazariyasi"
kafedrası o'qituvchisi*

Kupaysinova Nozima Uktam qizi

*Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 -
kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada integratsiya tushunchasi haqida, boshlang'ich ta'lim jarayonida integratsiyalashgan ta'lim konsepsiyasidan foydalanish imkoniyatlari, afzalliklari hamda metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Integratsiya — fanlararo bog'liqlikni ta'minlab, o'quvchining mantiqiy, ijodiy va tizimli tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: integratsiya, fanlararo bog'liqlik, boshlang'ich ta'lim, metodika, o'quv jarayoni.

Аннотация: В данной научной статье анализируется понятие интеграции, возможности, преимущества и методические подходы к использованию концепции интегрированного обучения в процессе начального образования. Интеграция обеспечивает межпредметные связи и способствует развитию логического, творческого и системного мышления учащегося.

Ключевые слова: интеграция, межпредметная связь, начальное образование, методика, образовательный процесс.

Abstract: This scientific article analyzes the concept of integration, the possibilities, advantages, and methodological approaches to using the concept of integrated education in the process of primary education. Integration provides interdisciplinary connections and serves to develop the student's logical, creative, and systematic thinking.

Keywords: *integration, interdisciplinary connection, primary education, methodology, educational process.*

Hozirgi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagogik jarayonga yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida samarali ta'limni tashkil etish va o'quvchilarning faol, ijodiy fikrlovchi shaxs bo'lib shakllanishi uchun zamonaviy metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday metodlardan biri — bu integratsiyalashgan ta'lim yondashuvidir. Integratsiyalashgan ta'lim — bu fanlararo bog'liqlikni ta'minlagan holda, o'quvchilarni hayotga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Mazkur maqolada aynan boshlang'ich bosqichda integratsiyalashgan ta'limdan qanday foydalanish mumkinligi, bu yondashuvning afzalliklari, uni amalga oshirish metodlari va amaliy ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Asosiy qism

Integratsiya (lotincha 'integer' — butun, yaxlit) — turli fanlar, g'oyalar va yo'nalishlar o'rtasidagi bog'liqlik asosida o'quv faoliyatini tashkil qilishdir. Ushbu yondashuv orqali o'quvchi mavzuni chuqurroq tushunadi, real hayot bilan bog'lay oladi, mustaqil fikrlaydi va amaliy faoliyatda qo'llashni o'rganadi. Integratsiyalashgan ta'lim o'quvchilarning bilimlarini hayotiy tajriba bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Masalan, ona tili, tabiatshunoslik, tasviriy san'at, musiqa kabi fanlar o'rtasidagi bog'liqlik orqali mavzularni chuqurroq va kengroq yoritish mumkin. Bunday yondashuvda o'quvchi mavzuni bir necha nuqtai nazardan ko'rib chiqadi, bu esa bilimlarning yaxlit tizimini shakllantiradi.

Integratsiyalashgan ta'lim bir necha turga bo'linadi. Ularni bilish va amaliyotda qo'llash boshlang'ich ta'limda yuqori natijalarga olib keladi.

1. Tematik integratsiya

Tematik integratsiya biror mavzu atrofida bir nechta fanlarni uyg'unlashtirishdir. Masalan, "Bahor" mavzusida ona tili darsida bahorga oid matn tahlil qilinadi, tasviriy san'at darsida gul chiziladi, atrof-muhit fanida bahor faslining xususiyatlari o'rganiladi.

2. Fanlararo integratsiya

Bu turdagi integratsiyada bir nechta fanlar o'zaro bog'liq mavzularda olib boriladi. Masalan, matematika darsida uzunlik o'lchov birliklari o'rganilsa, texnologiya darsida o'sha o'lchov birliklaridan foydalanib buyum yasash topshirig'i beriladi.

3. O'zaro integratsiya (intrafan)

Bitta fan ichidagi mavzular bir-biriga bog'lanadi. Masalan, ona tilida so'z turkumlari o'rganilayotganda, ular matn tuzishda ishlatiladi.

4. Loyiha asosidagi yondashuv

O'quvchilar guruhlarda ishlashadi va real hayotga oid kichik loyihalarni bajarishadi. Bu yondashuv ham integratsiyalashgan ta'limga kiradi, chunki bir vaqtning o'zida bir nechta kompetensiyalar shakllanadi.

Qo'llash metodikasi:

Dars rejasi tuzishda fanlararo bog'liqliklar oldindan aniqlab olinadi.

O'qituvchi didaktik materiallarni shunday tanlaydiki, ular har ikki fan (yoki ko'p fan) mazmunini yoritib bera oladi.

Yangi mavzularni tushuntirishda hayotiy misollar, vizual materiallar, o'yinli metodlar qo'llanadi.

Baholashda ham integratsiyalashgan yondashuvdan foydalaniladi (masalan, testda bir nechta fanlarni birlashtirgan savollar).

Boshlang'ich ta'lim — bu bola shaxsining shakllanishi va rivojlanishida muhim bosqichdir. Bu davrda o'quvchilarda hayot haqidagi tasavvurlar, muloqot ko'nikmalari, o'qish va yozish malakalari shakllanadi. Ularning fikrlashi hali yaxlit tasavvur asosida kechadi, shuning uchun fanlarni alohida o'rganish o'rniga, ular o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish samaraliroq bo'ladi. Integratsiyalashgan ta'lim orqali bolalarda tushunchalar yaxlit shaklda rivojlanadi, ular hayotiy misollar asosida bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradi.

Boshlang'ich ta'limda integratsiyani amalga oshirishda turli metodik yondashuvlar mavjud. Jumladan:

- Mavzulararo integratsiya: Bir necha fanlarda o'xshash mavzularni aniqlab, ularni birgalikda o'rganish. Masalan, "Tabiatdagi o'zgarishlar" mavzusini ona tili, tabiatshunoslik va rasm fanlari orqali ochib berish.

- Faol ta'lim metodlari: Muammoli vaziyatlar yaratish, rolli o'yinlar, loyiha ishlari, jamoaviy topshiriqlar orqali o'quvchilarni faol fikrlashga jalb qilish.

- Integrativ dars ishlanmalari: Har bir fan o'qituvchisi o'z dars rejasini boshqa fanlar bilan bog'lab tuzadi, bunda bir mavzu bir necha fan asosida ochib beriladi.

- Rivojlantiruvchi texnologiyalar: Klaster, insert, aqliy hujum, Venn diagrammasi kabi usullar orqali mavzular oralig'idagi bog'liqlikni izohlash.

Natija va muhokama. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida maktablarda mavjud boshqaruv tizimi ko'plab holatlarda an'anaviy yondashuvlarga asoslangani, innovatsion fikrlash va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish esa sust kechayotgani aniqlandi. So'rovnoma va intervyular asosida to'plangan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, maktab rahbarlarining katta qismi innovatsion yondashuvlarning zarurligini tan olsa-da, ularni amaliyotga tatbiq etishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bunga asosiy sabab sifatida metodik ko'makning yetishmasligi, moddiy-texnik baza pastligi, shuningdek, o'zgarishlarga qarshilik ko'rsatish holatlari ko'rsatildi. Eksperiment tarzida ayrim maktablarda innovatsion boshqaruv elementlari — raqamli monitoring tizimlari, loyiha asosida boshqaruv, o'qituvchilar motivatsiyasini rag'batlantirish mexanizmlari joriy etilganida, ta'lim sifati, o'quvchilar faolligi va jamoa ichki muhitida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Bu tajriba innovatsion boshqaruv modelining amaliy jihatdan samaradorligini isbotladi. Jumladan, direktorlarning liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish, qaror qabul qilishda jamoaviylikni oshirish, raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali ish jarayonlarini optimallashtirish maktab faoliyatida sezilarli natijalarga olib keldi. Xalqaro tajriba tahlili esa shuni ko'rsatdiki, innovatsion boshqaruv modeli joriy etilgan mamlakatlarda maktablar nafaqat ta'lim sifati bo'yicha, balki ijtimoiy-psixologik muhit, o'quvchilar mustaqil fikrlashi va muammoli vaziyatlarni hal qilish salohiyati borasida ham yuqori natijalarga erishmoqda. Bu holat O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham muhim saboq bo'lib xizmat qiladi.

Dunyo tajribasida integratsiyalashgan ta'limga alohida e'tibor qaratilmoqda. AQSh, Finlyandiya, Yaponiya kabi mamlakatlarda boshlang'ich ta'lim integratsiyalashgan dasturlar asosida olib boriladi. Masalan, Finlyandiyada fanlararo loyihalar asosida o'quv dasturlari ishlab chiqiladi. O'zbekiston maktablarida ham integratsiya bo'yicha bir nechta tajribaviy loyihalar amalga oshirilgan. Jumladan, 1–4-sinflar uchun 'STEAM' loyihasi asosida tayyorlangan darslar integratsiya elementlarini o'z ichiga oladi.

Masalan, 2-sinfda “Hayvonlar dunyosi” mavzusini o'rganishda quyidagicha integratsiyalash mumkin:

- Ona tili: hayvonlar haqida matn o'qish va yozma ishlari;
- Tabiatshunoslik: hayvonlarning yashash muhiti va oziqlanishi;
- Rasm: hayvonlarning tasvirini chizish;
- Texnologiya: hayvonlar maketini yasash.

Bunday yondashuv o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning bilim olish jarayonini faollashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, integratsiyalashgan ta'lim boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimini mustahkamlash, tafakkurini rivojlantirish va hayotiy faoliyatga tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Bu uslub o'quvchilarning bilimini yanada chuqurlashtiradi, dunyoqarashini kengaytiradi, o'qituvchilarga esa fanlararo bog'liqlikni yaratish imkonini beradi. Integratsiya asosidagi darslar o'quvchilarda ijodiy fikrlash, tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Kelgusida ushbu yondashuvni barcha maktablarda keng joriy etish tavsiya etiladi.

Boshlang'ich maktabda integratsiyalashgan ta'limdan foydalanish — zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Bu yondashuv orqali o'quvchilar nafaqat bilimlarni mustahkam egallashadi, balki fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni anglab, real hayotga tatbiq etish malakasini ham shakllantirishadi. Men boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talaba sifatida ushbu integratsion yondashuvni nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham chuqur o'rganishga harakat qilmoqdaman.

Shaxsan men integratsiyalashgan ta'lim darslarini kuzatganimda yoki o'zimga loyihalashtirishga harakat qilganimda, bolalarda qiziqish ortgani, darsga faol jalb etilganlari va mavzularni yaxshiroq tushunganlarini kuzatdim. Bu esa o'qituvchidan har tomonlama tayyorgarlik, metodik yondashuv va kreativlikni talab qiladi.

Kelajakda maktab amaliyotim davomida bu uslubni chuqur qo'llash va uni samarali tashkil etish orqali o'quvchilarimning bilim sifatini oshirishni maqsad qilganman. Integratsiyalashgan ta'limning imkoniyatlari keng, biz — bo'lajak pedagoglar esa ushbu imkoniyatlarni to'g'ri va samarali yo'naltirishimiz zarur, deb hisoblayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — 2020.
2. G'ofurov O. "Ta'limda integratsiya asoslari". — Samarqand, 2019.
3. Abdullaeva D. "Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalar". — Toshkent, 2020.
4. "Boshlang'ich ta'limda zamonaviy yondashuvlar" jurnali, 2023-yil, 2-son.
5. Vaxidova M. 'Pedagogik texnologiyalar', Toshkent, 2022.
6. Rasulova D., Jo'raqulova N. "Boshlang'ich sinflarda fanlararo integratsiyani tashkil etish", — Toshkent: «Fan va texnologiya», 2021.
7. Usmonova N. "Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuv asoslari", — Toshkent, 2022.
8. Qodirova M., Mirzayeva S. "Boshlang'ich ta'limda metodik integratsiya: amaliy tavsiyalar", — Samarqand, 2023.
9. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. "Boshlang'ich ta'lim fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish bo'yicha metodik qo'llanma", — Toshkent, 2022.
10. Jurnal: "Zamonaviy ta'lim", "Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan yondashuv tajribalari" maqolasi, 2023-yil, 3-son.
11. Anvarovna, Umarova Dilafruz. "INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMDA O'YIN TEXNOLOGIYALARI." MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEUmarova,

12. Dilafruz Anvarovna. "IMPROVING THE METHODOLOGY OF SOCIO-EMOTIONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN THE PROCESS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION IN PRIMARY GRADES." *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal* 5.03 (2024): 394-403. *SOLUTIONS* 1.2 (2024): 23-25.
13. Anvarovna, Umarova Dilafruz. "BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA IJTIMOIIY USTANOVKALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI." *TADQIQOTLAR* 31.4 (2024): 3-6.
14. Umarova, Dilafruz Anvarovna. "BOSHLANG 'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIK TA'LIM JARAYONIDA O 'QUVCHILARNI IJTIMOIIY-HISSIY RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." *GOLDEN BRAIN* 1.30 (2023): 46-49.
15. www.ziyonet.uz – O'zbek ta'lim portali.